

POGLED IZ JUŽNE AMERIKE (HTTPS://MIMLADI.HR/CATEGORY/POGLED-IZ-JUZNE-AMERIKE/)

Razlozi iseljavanja u Južnu Ameriku (drugi dio)

Damir Kopljar (Https://Mimladi.Hr/Author/Damir-Kopljar/)

- Prije 1 Tjedan (Https://Mimladi.Hr/2023/11/15/Razlozi-Iseljavanja-U-Juznu-Ameriku-Drugi-Dio/)

📖 8 Min.

(https://mimladi.hr/wp-content/uploads/2023/08/isabela-kronemberger-Hfn_mJt9ks4-unsplash-scaled.jpg)

Zadovoljstvo nam je prezentirati **osmi tekst o hrvatskim povratnicima iz Južne Amerike**. Ideja o dubljem istraživanju fenomena hrvatske dijaspeore te stavljanju naglaska na povratnike iz Južne Amerike nastala je prošle godine u kontekstu **razgovora i rasprava koje su članovi Svjetskog saveza mladih Hrvatska (SSMH) održavali na temu demografije i povratka iseljenog hrvatskog stanovništva u svoju domovinu**. Vijeće za elektroničke medije na sjednici održanoj 30. ožujka ove godine donijelo je odluku o raspisivanju **Javnog poziva za ugovaranje novinarskih radova u elektroničkim publikacijama**, stoga je **uredništvo portala Mimladi.hr u suradnji s Damirom Kopljarem**, autorom ovog i budućih tekstova, prijavilo projekt unutar čijeg su okvira odobrena financijska sredstva za **objavljivanje 10 tekstova na temu povratka hrvatske dijaspeore iz Južne Amerike**.

U prethodnom je tekstu donešen presjek povijesnih i društveno-ekonomskih faktora koji su dominantno utjecali na proces iseljavanja Hrvata u Južnu Ameriku. Objašnjeno je ekonomsko stanje Dalmacije prije početka 19. stoljeća te su navedeni ključni razlozi koji su krajem devetnaestog stoljeća motivirali ljude da napuste Hrvatsku.

U nastavku ovoga teksta govorit ćemo o odnosu domaćeg stanovništva prema procesu iseljavanja te načinu na koji su austrijske vlasti na proces iseljavanja odgovorile.

Razmišljanja o iseljavanju

Domaće stanovništvo po pitanju iseljavanja ono poprilično je ambivalentno. Ljudi ovome pitanju nisu pristupali jednoobrazno, već su zauzimali poprilično odmjeren stav. Shvaćali su da odlazak, pogotovo mladih ljudi, **nije dobar za njihovu domovinu**, ali isto tako shvaćali su motive onih koji odlaze. Pozitivno u procesu iseljavanja jest novac koji su iseljenici slali natrag u domovinu. **Taj novac omogućavao je bolji i kvalitetniji život onima koji su ostali, a neki čak navode da su te novčane doznake koje su dolazile iz inozemstva spasile Dalmaciju do gladi.** Nikola Alačević tako navodi: “U ovih 15-20 godina dosta je novaca u Makarsko primorje izvana došlo i vazda još dolazi tako da je dosta lijepih kuća po svakom selu izniklo na jedan ili dva kata”.

Za ovu temu značajno je predstaviti i razmišljanje **Erasma Barčića** (pravaškog političara) koji je o problematici iseljavanja iznio sljedeći stav: “Za Primorje i naš Gorski kotar to je iseljavanje upravo blagodat. Da nema iseljavanja u Primorju i Gorskom kotaru bi zavladao glad, dok sada vlada blagostanje, jer nema tako reći kuće, koja ne raspolaže lijepom novčanom glavnicom, pa tako može snositi poreze i ostale terete i prehranjuje se”.

Zanimljivo je primijetiti kako u početku niti austrijskim vlastima nije smetalo iseljavanje. Naime austrijska se državna blagajna našla pred velikim problemima i nikako nije uspijevala pokriti državni deficit. Početkom dvadesetog stoljeća austrijski državni deficit dosezao je 850 000 kruna, a prihodi koje je državni proračun dobivao do doznaka iseljenog stanovništva iznosili su približno 500 000 kruna.

No, osim ovih stavova koji su djelom blagonakloni prema iseljavanju, bilo je i onih koji su ukazivali na veliki problem koji će ubrzo nastati. Tako su se poslodavci žalili da **sve više nedostaje radne snage** i da se zbog toga nadnice radnicima moraju povećati te su one sada veće od radničke produktivnosti. Ovo povećanje nadnica bilo je dobro za radnike, no ono se loše odrazilo na kupovnu moć ostalih koji su kupovali proizvode po novim skupljim cijenama.

Što se tiče austrijskih vlasti, zvono za uzbunu oglasilo se tak onda kada su shvatili da je iseljavanje uzelo toliki zamah da državi ponestaje vojno sposobnog stanovništva u osvit Prvog svjetskog rata. Tek je tada država reagirala i donijela određene mjere koje su imale za cilj smanjiti iseljavanje i potaknuti povratak iseljenog stanovništva. Do tada, **jedan od ključnih razloga** zbog kojega se iseljenici nisu vraćali jest potencijalni kazneni progon zbog neizvršenja vojnog roka te neodazivanja na vojne vježbe. Vojne dužnosti nisu ispunjavali iz jednostavnog razloga – nisu bili fizički prisutni u zemlji, no to im nije garantiralo izuzeće od kaznenog progona. Tek pred početak Prvog svjetskog rata ova se praksa mijenja. Također austrijske vlasti donose zakone koji onemogućavaju agentima koji nagovaraju ljude na iseljavanje da djeluju kako god žele i bez ikakvog nadzora. S vremenom je zabranjeno iseljavanje mlađima od šesnaest godina te propagiranje iseljavanja, a za svaku brodsku kartu koja je vodila ljude izvan domovine trebalo je uplatiti 10 kruna u austrijski državni proračun.

Način putovanja

Putovanje u daleke krajeve Sjeverne i Južne Amerike prije dolaska parnih brodova bilo je veoma dugo i opasno. Sredinom 19. stoljeća do Sjeverne Amerike putovalo se pedesetak dana, a do Južne Amerike čak i duže. **Zbog dužine puta i krhkosti brodova mnogi nikada nisu stigli na svoje odredište** pa je tako 1870 godine na put krenulo oko 18 000 ljudi, a čak ih je 16 posto postu tragično stradalo tijekom putovanja. Dolaskom parobroda krajem devetnaestog stoljeća stvar se mijenja, a put postaje značajno kraći. Tako se do Sjeverne Amerike sada putuje 12 dana, a do Buenos Airesa 20 dana.

Sam put često je bio poprilično stresan i tragičan događaj od kojega se mnogi dugo nisu oporavili. Putnike se često varalo i obmanjivalo o kvaliteti smještaja i hrani koju će imati za vrijeme preookeanskog puta. Splićanin Vice Jurjević u svojem opisu puta navodi kako su on i njegovu suputnici pristali platiti više kako bi što prije stigli u novi dom te kako bi imali kvalitetnu hranu, no umjesto toga bila su brutalno prevareni. “Ujutro smo imali kavu, gorku kao pelin. U podne su nam davali zupu, sve crvi po njoj i komadići konjskog mesa, a za šalšu kumpira neočišćenih. Kruha i vina ništa. Nama se je gadilo, pa smo bacili onu smrdljivu hranu u more. Za večeru su nam davali ribe, što se zove renga, slane, Bože sačuvaj, kakova je bila. Izvadili je iz karatila, pa onako neočišćenu stavili pred nas kao da smo kunci. Po ribi lizu crvi... sreća da bi nam za večeru dali malo kruha”.

U hrvatskom tisku pojavili su se i svojevrsni savjeti za one koji se odluče krenuti na put. Tako “Pučki list” donosi deset savjeta od kojih ćemo prenijeti samo najzanimljivije:

1. **Ako možeš živjeti kod kuće i ako si u odmaklim godinama ne putuj nigdje, u svijetu ima i previše mladosti, za stare ljude ne ima mjesta.**
2. **Kada si u svijetu najprvo nauči jezik, ako je moguće čitati i pisati. Tada uči običaje zemlje da znaš gdje si.**
3. **Ako si oženjen povedi svoju ženu sa sobom jer je moraš hraniti bilo kod kuće bilo kod sebe**
4. **Ne putuj često amo tamo jer ti putovanje najviše štete donosi i jer te radi putovanja progone**

Zanimljivo je napomenuti da se po pitanju ženidbe veoma brzo razvio zanimljiv običaj. Nakon što su se prve informacije o Hrvatima koji su otišli preko oceana počele širiti i nakon što su ljudi shvatili da se u inozemstvu živi bolje nego u domovini, **iseljenici su postali tražena roba na ženidbenom tržištu**. Naime, iseljeni su Hrvati živjeli u materijalno boljim uvjetima od svojih sunarodnjaka u domovini, ali su u zbog nepoznavanja jezika i kulture zemlje u koju su migrirali teško pronalazili životne družice. Zbog toga se razvio običaj udavanja mladih djevojaka, obično iz velikih obitelji, za naše ljude koji su otišli izvan domovine. Obično bi se u selu probio glas o nekom njihovom sumještatinu koji je otišao preko oceana i tamo ostvario dobar život. Nakon toga bi se tražila djevojka koja je voljna udati se za njega, a kada bi se takva pronašla mladoženja bi dolazio po nju natrag u svoj stari kraj ili bi ona bez da ga je prethodno upoznala sjela na brod i isplovila prema njemu. Ovaj primjer pokazuje da se u čitavom društvu pronio načelno dobar glas o životu i inozemstvu i da su ljudi na temelju svojeg lošega materijalnog stanja, ali i pozitivnih priča koje su kružile oko odlaska, bili spremni migrirati.

Ovime završavamo priču o iseljavanju, u sljedeća dva teksta govorit ćemo o životu Hrvata u Južnoj Americi te načinu na koji su se adaptirali u novu sredinu.

Ovaj tekst objavljen je uz potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova u elektroničkim publikacijama. Naziv projekta je “Pogled iz Južne Amerike – zašto južnoamerički Hrvati dolaze studirati u Hrvatsku?”